

Макаренко О.Ю.,

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри державно-
правових дисциплін та безпеки
життєдіяльності КННІ,
Донецький державний університет
внутрішніх справ
(м. Кривий Ріг, Україна)

Фадєєва М.О.,

студентка 3 курсу денної форми,
Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного
університету внутрішніх справ
(м. Кривий Ріг, Україна)

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Сучасна безпекова політика є багаторівневою системою рішень, дій та стратегій, спрямованих на гарантування національної безпеки. В умовах трансформацій безпекового середовища, зокрема в контексті війни Росії проти України, питання теоретичного осмислення ролі держави у формуванні такої політики набуває особливої актуальності. Необхідність адаптації класичних моделей до українських умов зумовлена специфікою воєнного часу, обмеженістю ресурсів та складною міжнародною ситуацією [1].

Теоретичні підходи до ролі держави у формуванні безпекової політики. У науковій літературі існує декілька основних моделей, які пояснюють роль держави як суб'єкта безпекової політики:

- Класична модель суверенної держави, де безпека трактується як функція оборони територіальної цілісності та порядку в межах кордонів. Така модель є основною в умовах традиційної загрози та централізованої державної влади [2].
- Інституціоналістська модель, згідно з якою держава координує діяльність органів влади та безпекових структур (СБУ, ЗСУ, поліція тощо) в межах стратегічного управління [3].
- Мережева модель, що передбачає співпрацю держави з недержавними суб'єктами — громадянським суспільством, медіа, міжнародними партнерами [4].

Кожна з цих моделей має свої переваги й обмеження. Проте для України, яка переживає гібридну війну, жодна з них не є універсальною.

Український контекст: виклики для адаптації теоретичних моделей. Україна стикається з унікальним комплексом загроз — від воєнної агресії до

інформаційної дестабілізації. За цих умов формування державної безпекової політики вимагає нових підходів, які поєднують елементи класичних і сучасних моделей [1; с. 5]. Особливістю є активна участь громадянського суспільства (волонтери, добровольчі формування), тісна взаємодія з міжнародними структурами (НАТО, ЄС), зростання ролі інформаційного простору. Це формує нову парадигму державної безпеки, у якій держава — не лише монополіст на насильство, а й партнер у розподілі відповідальності за національну стійкість [6].

Напрями адаптації моделей у державній політиці. На підставі аналізу наукових джерел можна виокремити кілька напрямів адаптації:

- Гібридна модель держави, в якій поєднуються вертикаль управління та горизонтальні зв'язки з іншими суб'єктами безпекової політики (громадські ініціативи, приватний сектор, ЗМІ) [3].
- Концепція стійкості (resilience) як ключовий орієнтир безпекової політики, що передбачає здатність держави й суспільства ефективно функціонувати в умовах загроз [7].
- Партнерська модель, в якій держава координує зусилля з міжнародними та внутрішніми акторами без претензії на монополію, а з фокусом на ефективність [8].

Ці підходи вже частково реалізуються в Україні через механізми стратегічного планування, реформу сектору безпеки та оборони, залучення інституцій НАТО та посилення цивільного контролю [2; с. 4].

Держава в умовах сучасної гібридної війни залишається центральним суб'єктом безпекової політики, проте її функції трансформуються. Теоретичні моделі, які домінували у ХХ столітті, потребують суттєвого переосмислення з урахуванням українських реалій. Поєднання вертикального управління з горизонтальною взаємодією, впровадження принципів стійкості та партнерства — ключ до ефективного формування сучасної безпекової політики в Україні.

Список використаних джерел:

1. Белов Д.В. Теоретико-методологічні засади формування державної політики національної безпеки України. *Державне управління: теорія та практика*. 2021. №3. С. 22–30.
2. Кулик В.П. Сектор безпеки і оборони в Україні: інституційні засади та напрями реформування. К.: НІСД, 2020. 104 с.
3. Скубенко С.В. Системний аналіз державної політики у сфері безпеки: теоретико-методологічні основи. *Ефективність державного управління*. 2021. №2(61). С. 47–55.
4. Литвиненко О.Ф. Держава як суб'єкт забезпечення безпеки в умовах гібридної війни. *Вісник НУ “Острозька академія”*. Серія: Право. 2020. №1(21). С. 95–102.
5. Квіт С.М. Інформаційна безпека та гуманітарна політика України: виклики часу. К.: Дух і Літера, 2018. 142 с.

6. Огризко В.С. Проблеми формування зовнішньої політики України в контексті безпеки держави. *Національна безпека і оборона*. 2022. №6. С. 8–15.
7. Гаращук В.М. Теоретичні засади функціонування держави в умовах воєнного стану. *Публічне право*. 2023. №1(49). С. 36–41.
8. Зеркаль О.В. Правові механізми участі держави у формуванні політики національної безпеки *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №4. С. 113–117.